

SAHA GÖZLEMLERİ IŞIĞINDA NECEF VE KERBELA'DA YAŞAYAN TELAFLERLİ GÖÇMEN TÜRKMENLERİN DURUMU

Gelenek, kültür, ahlaki ve insani değerler açısından Irak'ın güneyindeki halktan farklı olduklarını düşünen Türkmenler, Şii dini kimliğinin dahi bütünleştirici bir rol oynamadığını düşünmektedir. Hatta Türkmenlerde Irak'ın güneyindeki halkın Arap Milliyetçisi bir anlayışa sahip olmaları nedeniyle dışlandıklarına yönelik bir düşünce hakimdir. Bu durumun Türkmen millî kimliğinin korunması ve güçlenmesi noktasında olumlu bir etki yaptığını söylemek yerinde olacaktır.

Bilgay DUMAN

Haziran 2014'te IŞİD'in Irak'ta Musul, Anbar, Tikrit, Diyala gibi bölgelerde etkinlik ve kontrol sağlamanın ardından ciddi bir göç hareketi başlamıştır. Irak içerisinde yaşanan yer değiştirmelerin yanı sıra Türkiye, Ürdün, Lübnan gibi ülkelere de Irak'tan göçler olmuştur. Ancak IŞİD'in yükselişi sonrası ortaya çıkan göç hareketinin daha çok iç göç olarak yaşandığını söylemek mümkündür. Irak Göç ve Göçmenler Bakanlığı IŞİD'in yayılması sonrası ortaya çıkan göçler neticesinde Irak'taki göçmen sayısının 4 milyonu geçtiğini ifade etmektedir. IŞİD'in tamamıyla kontrol ettiği Anbar, Musul ve Tikrit'ten yaşanan göç olaylarına bakıldığında Anbar'dan sonra en fazla göç veren vilayetin Musul olduğu görülmektedir. Musul'daki göç durumuna özel olarak bakıldığında ise en büyük göç hareketliliği Musul vilayet merkezinde yaşanmıştır. Musul'un ilçelerindeki duruma bakıldığında, Sincar ve Telafer'den yaşanan göçler dikkat çekmektedir. Zira IŞİD'in en fazla zarar verdiği bölgelerin başında

Telafer gelmektedir. IŞİD'in Telafer'e girmesiyle Telafer halkının büyük bölümü göç etmek durumunda kalmıştır. Telafer'den göç edenlerin bir kısmı Irak'ın kuzeyinde Erbil, Duhok, Kerkük gibi vilayetlere yerleşirken, bir kısmı da Irak'ın güneyine göç etmek durumunda kalmış ve özellikle Necef, Kerbela, Babil gibi vilayetlere yerleşmiştir. Bununla birlikte Telaferli göçmenlerin bir kısmının da Irak dışına çıktığı ve yaklaşık 55 bin Türkmen'in Türkiye'ye göç ettiği bilinmektedir. Bu yazıda Necef ve Kerbelâda yapılan saha çalışması neticesinde elde edilen veriler ışığında Irak'ın güneyine göç eden Telaferli Türkmenlerin durumuna yer verilecektir.

Mevcut durum itibarıyla Irak'ın hemen her vilayetinde Telaferli Türkmen göçmenin olduğunu söylemek mümkündür. Irak'ın güneyine göç eden Telaferli Türkmenlerin Necef ve Kerbelâda yoğunlaştıkları, büyük bölümünün ise Necef ve Kerbela arasında bulunan Hüseyinlere yerleştikleri bilinmektedir. Irak'ın güneyindeki vilayetlere

göç eden yaklaşık 15 bin Telaferli Türkmen ailesi bulunmaktadır. Bu ailelerin büyük bölümünü Şii Telaferli Türkmenler oluşturmaktadır. Kerbela ve Necef'e yönelik Telaferli Türkmen göçünün IŞİD'in Haziran 2014'teki saldırılarının hemen ardından gerçekleştiği, daha sonra büyük bir göç hareketi yaşanmadığı, tekil aileler olarak zaman zaman yer değiştirmelerin olduğu bilinmektedir. Bu anlamıyla Irak'ın güneyine göç eden Telaferli Türkmen nüfusunun stabil kaldığını söylemek mümkündür.

Irak'ın güneyine göç eden Telaferli Türkmenler arasında iletişim güçlü bir biçimde sürmektedir. Bu iletişimin Türkmenlerin birlikliliklerini ve millî kimliklerini korumalarına fayda sağladığını söylemek yanlış olmayacaktır. Göçmenlik, Türkmenlerde ciddi bir bıkkınlık yaratmıştır. İş ve sosyal hayata katılım konusunda bir sıkıntı yaşamaları bile, Türkmenler Irak'ın güneyindeki halkla uyuşamadıklarını ifade etmektedir. Türkmenlerin göçmen oldukları bölgelerdeki yaşam şartları ve

kalitelerinin göç etmeden önceki durumlarına nazaran daha düşük seviyede olması Türkmenleri geri dönüşe dair kararlı hale getirmektedir. Telaarli Türkmenler, Telaar İŞİD'den kurtarılır kurtarılmaz Telaar'e geri dönmek istemektedir. Bu konuda kesin bir kararlılık olduğu, göçmen Telaarlilerin bir düzen kursalar bile göç ettikleri bölgelerde kalmayacağını söylemek mümkündür. Irak'ın güneyindeki göçmen Türkmenler, hiçbir tarafın kendilerine yardım etmediğini ve sahipsiz kaldıklarını düşünmektedir.

Gelenek, kültür, ahlaki ve insani değerler açısından Irak'ın güneyindeki halktan farklı olduklarını düşünen Türkmenler, Şii dini kimliğinin dahi bütünleştirici bir rol oynamadığını düşünmektedir. Hatta Türkmenlerde Irak'ın güneyindeki halkın Arap Milliyetçisi bir anlayışa sahip olmaları nedeniyle dışlandıklarına yönelik bir düşünce hakimdir. Bu durumun Türkmen millî kimliğinin korunması ve güçlenmesi noktasında olumlu bir etki yaptığını söylemek yerinde olacaktır. Nitekim Necef ve Kerebela'daki göçmen Türkmenlerle yapılan görüşmelerde Türkmen millî kimliğinin güçlü bir biçimde vurgulandığı görülmüştür. Türkmenlerdeki millî kimliğin yükselişinin de Türkiye'den beklentilerin artmasına katkı yaptığını söylemek yanlış olmayacaktır. Bu beklenti göçmenlerin mevcut koşullarının iyileştirilmesinin yanı sıra, Telaar'in İŞİD'den kurtarıldıktan sonra yeniden imarına verilecek olan katkıyı da içermektedir. Telaarli Türkmenler, Telaar'in yeniden imarının ancak Türkiye'nin verebileceği katkıyla sağlanabileceğini düşünmektedir.

Türkiye'nin Telaar ve Türkmenler konusundaki duruşunun çok etkili olduğu bilinmektedir.

Kendilerinin dışarıdan Telaar'e girecek hiçbir gücü kabul etmeyeceğini belirten Türkmenler, başka bölgelerden gelecek herhangi bir gücün Telaar'e girmesine karşı çıkmaktadır. Telaar'deki mezhepsel çekişmenin dış güçler tarafından körüklendiğine inanılmaktadır. Bu nedenle Telaar'deki uzlaşının sadece Telaarliler tarafından sağlanabileceği, dışarıdan gelecek bir gücün Telaar'e müdahale etmesi durumunda Telaar'deki barış ve uzlaşmanın zor olacağı düşünülmektedir. Telaar'de kurulacak ortak bir gücün Telaar'in korunmasına mutlak katkı yapacağı yönünde bir düşünce hâkimdir. Telaar halkının Telaar'e geri dönüşü sonrası ortak bir siyasi yapılanmanın da Telaar'deki barış, istikrar ve bütünleşmeyi destekleyeceği düşünülmektedir.

Telaarli Türkmenlerin uzlaşması durumunda hiçbir gücün dışarıdan Telaar'in birliğini bozmaya yetmeyeceği söylenmekte ve Telaar'i bugüne getiren noktanın dış müdahale olduğu ifade edilmektedir. Bu nedenle Sincar'daki varlığı nedeniyle Telaar çevresinde faaliyet gösteren terör örgütü PKK ya da Telaar üzerinde etki kurmak isteyen Irak Kürdistan Bölgesel Yönetimi (IKBY) fark etmeksizin dışarıdan herhangi bir tarafın Telaar üzerinde kontrol sağlaması ya da hak iddia etmesini istemediklerini, böyle bir girişim durumunda Sünni ve Şii Telaarlilerin topraklarını korumak için savaşacaklarını dile getirmektedirler. Türkmenlerin, PKK'nın da kendileri için bir tehdit olduğu yönünde görüş birliği içerisinde oldukları görülmüştür. PKK'nın bir terör örgütü olduğu belirtilirken, her şeyden önce Türkiye'ye saldıran bir oluşum olduğu için kabul görmesinin mümkün olmadığı ifade edilmektedir. Bu noktada Şii Telaarli Türkmenlerde,

sadece PKK'nın değil, IKBY'nin de Telaar'e yönelik emellerine karşı ciddi bir tavır olduğu görülmüştür. Özellikle İŞİD'in Telaar'e girmesiyle göç etmek durumunda kalan Türkmenlere IKBY'ye geçişine izin verilmemesinin ve kontrol noktalarında Türkmenlere yaşatılan zorlukların halen hafızalarda olduğu görülmektedir. Hatta İŞİD'in varlığı ve Telaar'deki durumun bu hale gelmesinin sebeplerinden biri olarak da IKBY görülmektedir. Özellikle Mesut Barzani'nin liderliğindeki KDP'nin İŞİD'in Sincar'a saldırısı sonrasında direniş göstermeyip, Sincar'ı İŞİD'e bıraktığı ve bunun sonucunda da İŞİD'in Telaar'i kontrol ettiğine yönelik bir inanç bulunmaktadır.

Sonuç olarak, Telaarli Türkmenler, kendi topraklarından yüzlerce kilometre öteye göç etmiş olsalar ve zorlu şartlar içerisinde yaşasalar bile, Türkmen kimliklerine sahip çıkmaktadır. Telaar'in İŞİD'den temizlenmesi durumunda, Telaarli Türkmenlerin neredeyse tamamının geri döneceğini söylemek mümkündür. Bu noktada Türkmen millî kimliğinin yanı sıra Telaarlilik kimliğinin de halen güçlü bir biçimde Türkmenler tarafından korunduğu görülmektedir. Irak hükümetinin zayıflığı ve siyasi çekişmeler ülkenin geleceği açısından Türkmenleri umutsuzluğa sürüklese de Türkiye ve Irak arasında gelişen ilişkilerin Türkmenlerde yeniden bir umut ışığı yaktığını söylemek yerinde olacaktır. Buradan hareketle Türkiye'nin hem Ortadoğu hem de Irak'taki pozisyonunun güçlenmesinin Türkmenlerin Irak'taki konumunu güçlendireceğine yönelik olguyu beraberinde getirdiğini söylemek yanlış olmayacaktır. ○

ORSAM Araştırmacısı